

2018-09-13

Anders Nilsson
Stockholms universitet

Regeringskansliet
Arbetsdepartementet

Yttrande över delbetänkandet *Tid för utveckling* (Ds 2018:24)

Stockholms universitet och Samhällsvetenskapliga fakulteten har anmodats yttra sig beträffande delbetänkandet *Tid för utveckling* (Ds 2018:24) till Arbetsdepartementet.

Remissen har besvarats av Stressforskningsinstitutet och utgör Stockholms universitets remissvar.

Detta beslut har fattats av dekanus Astri Muren, föredragande har varit handläggare Anders Nilsson.

Astri Muren
Dekanus

Anders Nilsson
Handläggare

Remiss angående SOU 2018:24, ”Tid för utveckling. Delbetänkande av utredningen för hållbart arbetsliv över tid”

Stressforskningsinstitutet har anmodats lämna synpunkter på rubricerad remiss. Yttrandet har utarbetats av professorerna Göran Kecklund, Mats Lekander och Hugo Westerlund.

Sammanfattning

Stressforskningsinstitutet instämmer i utredningens slutsats att det behövs en sammanställning av den kunskap som idag finns om arbetstidsmodeller, och en kartläggning och analys av kostnaderna för stressrelaterad sjukfrånvaro. För att säkerställa att kunskapssammanställningen uppnår hög kvalitet bör översikten vara systematisk, inkludera en litteratursökning och kritiskt granska arbetstidsmodellernas betydelse för hälsa, återhämtning och arbetsmiljö. Det är även viktigt att beakta skiftarbetets negativa effekter för långsiktig hälsa och återhämtning vid bedömningen av arbetstidsmodeller. Det är angeläget att öka kunskapen om stressrelaterad psykisk ohälsa och vi rekommenderar att utredningen om kostnader för stressrelaterad sjukfrånvaro kompletteras med en systematisk litteraturöversikt om vilka behandlingsåtgärder som har stöd när det gäller återgång i arbetet.

Stressforskningsinstitutet har inga synpunkter beträffande övriga områden som behandlas i remissen.

Kunskapsbehov gällande arbetstidsmodeller

Arbetstidsmodeller som bygger på individuell schemaplanering och arbetstidsbanker är vanliga i Sverige, i synnerhet inom offentlig verksamhet. Kunskapen är mycket begränsad om hur arbetstidsmodellerna är konstruerade och hur de fungerar i praktiken. Förmodligen finns det interna, opublicerade, utvärderingar som genomförts i kommuner och landsting som infört dessa arbetstidsmodeller, men det är tveksamt om dessa underlag har tillräckligt hög kvalitet för att kunna användas i kunskapssammanställningen om arbetstidsmodeller.

Det är därför viktigt att göra en ordentlig litteratursökning enligt riktlinjerna för en systematisk litteraturstudie. En väl genomförd systematisk litteraturstudie kan vara ett bra alternativ till empiriska studier och ger ett högre evidensvärde jämfört med en traditionell narrativ kunskapsöversikt. För att säkerställa att den systematiska litteraturöversikten genomförs med hög kvalitet bör man använda etablerade riktlinjer. Riktlinjer för hur systematiska litteraturöversikter ska genomföras har bland annat tagits fram av SBU. Exempel på bra systematiska litteraturöversikter är SBU:s rapporter om arbetsmiljöns betydelse för sömnstörningar, ryggbesvär, hjärt-/kärlsjukdom och depression. Det bör påpekas att en systematisk litteraturöversikt är betydligt mer omfattande än en traditionell kunskapsöversikt och vi rekommenderar att den föreslagna utföraren ”Myndigheten för arbetsmiljö-kunskap” samarbetar med erfarna arbetstidsforskare, särskilt när det gäller metasyntes och evidensbedömning.

Stressforskningsinstitutet

Arbetsstidsmodellerna måste nästan alltid bedömas utifrån ett skiftarbetsperspektiv. Individuell schemaplanering som strider mot riktlinjer för hälsosamma arbetstider vid skiftarbete kommer förmodligen att leda till negativa konsekvenser på lång sikt även om arbetstiderna är självvalda. Därför behöver kunskap om skift- och nattarbete integreras med studier av arbetsstidsmodeller. Litteraturoversikten ”Arbetstider, hälsa och säkerhet” innehåller en gedigen genomgång av forskningen om hur skift- och nattarbete påverkar hälsa, säkerhet och sömn/återhämtning. Rapporten (Stressforskningsrapport nr 322) publicerades 2010 vid Stressforskningsinstitutet, Stockholms universitet och författare var Göran Kecklund, Michael Ingre och Torbjörn Åkerstedt. Denna översikt är snart 10 år och behöver uppdateras. Sedan 2010 har forskningskvaliteten höjts och flera viktiga studier publicerats, vilket kan påverka rekommendationer om hälsosam schemaläggning. Vi föreslår att litteraturoversikten om arbetsstidsmodeller kompletteras med en systematisk litteraturoversikt om hur skift- och nattarbete påverkar hälsa, säkerhet samt sömn och återhämtning. En uppdaterad rapport om skiftarbetets hälsorisker kan baseras på Stressforskningsinstitutets rapport från 2010, alternativt att Myndigheten för arbetsmiljökunskap får i uppdrag att författa en ny rapport om hur skift- och nattarbete påverkar hälsa och säkerhet.

Systematisk litteraturoversikt om behandling av stress

Trots att problem med stress är mycket vanligt och att diagnoser som anpassningsstörning och utmattningssyndrom är vanliga orsaker till sjukskrivning finns det viss brist på studier av behandling av dessa diagnosgrupper. Det är alltså oklart vad som fungerar, och riktlinjer för vilken behandling som bör erbjudas saknas. Flera nyligen publicerade studier visar positiva effekter av psykologisk behandling på stressymptom, till exempel vid arbetsstress, och att behandling över Internet också kan vara effektiv. I och med att stressrelaterade diagnoser är så vanliga orsaker till sjukskrivning är det en viktig fråga huruvida psykologisk behandling kan underlätta återgång till arbete. Vi rekommenderar därför att ”Utredningen för hållbart arbetsliv över tid” kompletterar förslaget om en analys av stressrelaterade sjukskrivningskostnader med en systematisk litteraturoversikt om vilka behandlingsåtgärder som fungerar när det gäller återgång i arbetet.